

Estrid Sørensen, Tine Jensen & Dorte Kousholt

Nye krav til teori, metode og praksis II

Dette nummer af Nordiske Udkast lægger sig i forlængelse af det forrige temanummer, 2/2006. Der viste sig så stor interesse for at levere bidrag til temanummeret om “nye krav til teori, metode og praksis”, at alle bidrag ikke kunne presses ind i et nummer. Strømmen af indlæg er interessant i sig selv. Det er tydeligt på indlæggene såvel til sidste nummer som til dette, at forskerne er bredt enige om, at der stilles nye krav til dem, og at disse krav fremstår problematiske. I dette nummer beskrives krav om at måle praksis via new public management begrebet ‘best practice’, der findes diskussioner af krav fra informanter, fra beslutningstagere og aftagere om forskellige former for nytte, ligesom krav om mindre fokus på teori i forskningen identificeres og analyseres. Hver især argumenterer forskerne for, at der er tale om omfattende og stigende krav til forskningen.

I review-processen blev de fleste forfattere mødt med skepsis over for, om de anførte krav rent faktisk er så udbredte, og der blev stillet spørgsmål til dokumentation af eksistensen og betydningen af disse krav. Det er bemærkelsesværdigt, at en bred vifte af forfattere på den ene side identificerer nogle krav som så selvindlysende, at det ikke falder lige for at dokumentere kravenes eksistens, og på den

anden side er de krav, der identificeres, langt fra de samme. Der synes altså større enighed om, at der i stigende grad stilles krav end om, hvilke krav der stilles. Dette peger i sig selv på behov for og relevans af diskussioner om krav i og til forskningen.

Forskningsrådene, der ofte udpeges som dem, der stiller nye krav, har i dette forår været særligt optaget af at diskutere “forskningskvalitet”, hvilket vi ser som en positiv reformulering af “krav til forskningen”. Det Frie Forskningsråds formand, Nina Smith forklarer, at:

Målet er, at vi i 2007 kan komme med nogle relativt præcise bud på, hvad vi forstår ved forskning af høj kvalitet. Men det er ikke nogen helt let opgave...på den ene side er det ikke altid muligt at kvantificere kvalitet. Omvendt skylder vi vore ansøgere en klar udmelding om, hvilke krav vi stiller for at kunne give et forskningsprojekt prædikatet forskning af høj kvalitet

Pressemeddelelse fra DFF d. 14/5-07

Maj 2007-nummeret af Magasinet Humaniora har forskningskvalitet som tema, og her diskuteres også en vifte af forskellige krav til forskningen. I sit indlæg skriver formanden for Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation, Kirsten Drotner, at i vidensamfundet

foretages “politiske og økonomiske prioriteringer ud fra en forudsætning om, at et samfunds velstand og udvikling afhænger af borgernes uddannelse og evner til at skabe, dele og anvende deres viden” (Drotner 2007, p.5), hvorfor politiske aktører langt ud over universitetets mure nu har et legitimt krav på indflydelse på produktionen af viden. Derudover peger Drotner på, at forskningsbevillinger i stigende grad uddeles internationalt, hvilket ud fra et udvælgelsesteknisk perspektiv medfører et behov for en standardisering af forskningskvalitet på tværs af disciplinære, universitære og nationale grænser. Det Europæiske Forskningsråd (ERC) modtog i dette forår over 9.000 ansøgninger til deres ‘starting grant’ call. Der stiller sig således et krav om en simpel vurderingsmetode, som tillader ERC at skille de 200-250 ud, som der er midler til at finansiere. For det tredje peger Drotner på, at forskere i stigende grad opnår forskningsmidler gennem konkurrence frem for som tidligere (i hvert fald indenfor humaniora og samfundsfag) i langt overvejende grad at forske ud fra de midler, som hver enkelt forsker var sikret i og med sin universitetsansættelse. Hvilket igen bidrager til krav om standardiserede og sammenlignelige succeskriterier og ‘resultatopgørelser’.

Men ét er, at der stilles krav om kvalitet, og at forskningen må trække på metoder, tilgange, vokabularer og samarbejdspartnere, som er ‘bevillingsværdige’, og derfor bliver selektive på en ny måde i deres forskning. Et andet er, at det er forskerne selv, der bliver afkrævet at kunne dokumentere, om/at vores arbejde lever op til særlige krav. Dette er et arbejde, som tilføjes vores forsknings-, undervisnings- og administrationsforpligtelser, og således stjæler tid fra disse (eller fra familier mv.). Det at kvalitetskrav omsættes til stadig stigende grader af ‘selvadministrative’ funktioner og påbud om dokumentation er et vilkår, der kan genfindes i stort set alle offentlige institutioner i disse år.

Fra Norge rapporterer Ann R. Sætman, at

...we are to report... the number of courses of varying intensity levels (i.e. formats requiring different teacher:student ratios) in our instructional programs, the number of passing-grade credits we produce, and the number of publications we produce in various status categories (articles in refereed journals, articles in other journals, chapters in anthologies, books, textbooks, ... and so on down the shelves).

Ann R. Sætman (2007, p.3)

En konsekvens af indførelsen af sådanne standarder er, at universiteter ansætter forskere, der leverer de højest mulige antal i disse kategorier, og ansøgere opfordres derfor også til at opstille deres CV i overensstemmelse med denne dokumentationsstandard. Det er vigtigt i de kommende år, at vi er gode til at minde hinanden om, at et CV er en meget partiel repræsentation af en person, så vi ikke begynder at se os selv og hinanden på grundlag af sådanne standarder. Sætman peger på, at denne ‘Per-Nittengryn’ vurdering af forskningen også bevirker en besynderlig konkurrence mellem forskningsretninger:

Since our budgets are competitive within a zero-sum “game” (i.e. we compete with all other departments for a proportion of the university funds on the national budget, as opposed to gaining some fixed sum per publication), a recent departmental memo instructed us to act strategically by publishing not only in our own field’s top journals, but also in other fields’ journals. A publication in another field’s journal effectively counts double – two points to us, and two points “stolen” from them.

(ibid., p.3)

Det er helt afgørende, at vi i forsknings-fællesskabet lærer at håndtere den konkurrence, som Sætman beskriver kommer til at præge forskningen, men som også kommer til udtryk gennem den stadige konkurrence om forskningsmidler, om det bedste CV, om at få antaget artikler i tidsskrifter mv. Målet må være ikke blot for den enkelte at lære at håndtere konkurrence-kravene, men også kollektivt

at indvirke på konkurrence-kulturen, sådan at den ikke undergraver forskningsvirksomheden.

Kravene til forskeren fordeler sig altså på to akser – både internt og eksternt: De *eksterne krav* til forskningen, handler om, at rekvirenter ønsker forskning, der er “nyttig” og “kan bruges til noget” og hvor beslutningstagere ønsker kvantitative mål for forskernes arbejde samt deres mere eller mindre tilsigtede konsekvenser. Artiklerne i dette temanummer beskæftiger sig især med sådanne eksterne krav. På den anden side – om end uadskillelige fra de eksterne krav – er der de *interne krav* til forskning, altså de krav, vi som forskere stiller til hinanden. I denne introduktion skal vi diskutere disse interne krav nærmere, da de i høj grad er relateret til redaktionelt arbejde i videnskabelige tidsskrifter, som vi har haft æren af at hygge os og bokse med det sidste år i produktionen af dette temanummer. Vi vil her diskutere tre spørgsmål: Nyere samfundsvidenskabelig og humanistisk forsknings krav om kompleksitet, krav stillet gennem peer review, og betydningen af de nye krav for tidsskrifters praktiske virkelighed.

Nyere videnskabsteori og genstandsrettet forskning peger fra forskellige sider på, at virkeligheden er kompleks, rodet og ikke lige til at putte på formel, hvilket er fokus i bl.a. flere af artiklerne i dette nummer. Det kalder på andre former for viden og metoder, der kan være tro mod virkelighedens kompleksitet, og dette afspejles f.eks. i eksperimenterende forskningsformidling, hvor flerstemmighed, fodnoter, bokse eller flere farver kan være repræsentanter for de forskellige foki, forskeren anvender i sin formidling af de uregerlige sammenhænge. Sådant formidling står ofte i kontrast til forestillinger om nytte, som snarere fordrer entydige fremstillinger og forenkling af forskningsresultater, f.eks. i form af kvantificerbare data, der lader sig opstille i en graf eller i form af slagkraftige modeord og punktlister. Dette tidsskrift er absolut dedikeret forsøg på

formidling af komplekse forståelser, hvilket dog i relation til krav om kvalitet etablerer et dilemma: Forskningskvalitet ses på den ene side som entydige redegørelser for metoder, teori og analyse. På den anden side myldrer det med forskellige videnskabssyn, metoder og teoretiske tilgange, hvorfor forskningskvalitet til tider opfattes som et spørgsmål om smag.

Opmærksomheden på kompleksitet og tolerancen for mangfoldighed betyder ikke nødvendigvis, at der ikke bør findes krav eller kriterier. Videnskaben holder en gammel standard i hævde for kollegialt at vurdere forskningskvalitet: peer review. I forskningen henvises der ofte til denne metode som den bedste garant for videnskabelig kvalitet. Der er dog ikke tale om nogen entydig kvalitetsgaranti, og peer review metoden er voldsomt kritiseret, f.eks. i call’et til “The 2nd International Symposium on Knowledge Communication and Peer Reviewing: KCPR 2007”:

“Chubin and Hackett (1990) resumed their findings as follows: “Today peer review is besieged on both practical and symbolic grounds. In their complaints, critics point to the operating characteristics of peer review: *low level of consensus among reviewers, inconsistencies of judgment, errors of omission (when a flawed or fraudulent manuscript slips through) and commission (when a competitor’s manuscript is blocked or delayed, or its results or arguments are stolen)*, the partisan flavor of reviewer comments (which seemingly violates principles of impartiality), and the unsettling influence of authors’ characteristics on the fate of their manuscripts. These are neither a blueprint for selecting the best science nor an enactment of the values we hope science will honor” (p. 122).”

<http://www.info-cyber.org/kcpr2007>

Forfatterne peger på nogle relevante problemer omkring peer review systemet. Samtidig er det tvivlsomt om der pt. findes en alternativ metode, der bedre kan sikre “the best science”. Ikke mindst er det spørgsmålet, hvilke “values we hope science will honor”: Chubin og Hackett synes ikke at have meget til overs for den slags

opmærksomhed på kompleksitet og tolerance for mangfoldighed, som dette tidsskrift har fokus på. De synes snarere at efterlyse en vurderingsmetode, som kan afgøre, hvad *faktisk* er af højest kvalitet, hvilket vidner om et noget andet videnskabssyn end dette tidsskrifts. Det er væsentligt at være opmærksom på, hvad det er for en forestilling om forskning, som ligger bag den kritik, der rettes mod peer review systemet. For et mere pluralitets-orienteret videnskabssyn kan det endda være en fordel at få to forskellige perspektiver på en artikel, som begge kan pege korrekt på kvalitet og mangler, om end de peger på helt forskellige, ofte modstridende aspekter ved teksten. Reviewere er læsere, og reviews må ses som eksempler på, hvordan en artikel kan læses, på baggrund af hvilke, forfatteren må tage stilling til, hvad hun kan gøre for at blive læst anderledes i en verden af multiple læsninger. Forfattere (især nye) er dog afhængige af tidsskrifters accept for at kunne leve op til publiceringskrav og reviews kan opleves som pres i retning af at efterleve krav, selv om de ikke er i overensstemmelse med forfatterens egne perspektiver på forskningskvalitet.

Der er brug for en kontinuerlig diskussion af peer review processen som en forhandling af krav og kvalitet i forskningen. For at en sådan debat for alvor skulle kunne betyde noget for forskningsvirksomheden kollektivt og ikke blot for reviewere og forfattere individuelt, må peer review systemet dog udvikles til at blive mere offentligt og gennemsigtigt. Dette ville samtidig være en stor fordel for eksternt at kunne demonstrere eksistensen af et internt kvalitetssikringssystem.

Sikring af kvalitet i forskningen handler dog om mere end en harmonisering af de genstandsrettede krav med peer review processens systematik. Vi må også se på tidsskrifternes praktiske hverdag. Ulrike Felt, som er redaktør på det største europæiske tidsskrift for Science & Technology Studies (STS), *Science, Technology and Human Values*, understreger, at de

øgede krav om publikation og konkurrence i forskningen betyder for tidsskrifterne (ligesom beskrevet ovenfor for bevillingsgivere), at der modtages et stærkt stigende antal artikler (Felt 2007, p. 6)¹. På grund af det tidspres, der ligger på forfatterne, er en stigende del af artiklerne i en temmelig ufærdig form, hvilket i sig selv kan betyde afvisning af potentielt gode artikler:

...decisions on papers are mainly based on the verdicts of reviewers, ranging from acceptance, minor/major revisions, to revise and resubmit (which opens a whole new review process) and reject...Acceptance pending revisions is always conditional upon the quality of the revisions made, and if reviewers plead for rejection after revisions were made, I tend to follow their advice. This seems fair in the light that we now have to reject papers much earlier in the process, a fact I feel somehow ambivalent about. In the past sometimes good papers emerged after a quite lengthy and multistage process of revisions – under given pressures this seems hardly possible.

(*ibid.*, p.6)

Det ser altså ud til, at den kreative forhandlingsproces, som vi beskrev peer review processen som ovenfor, har tiltagende vanskeligere tider netop som konsekvens af de stigende eksterne krav, der stilles til forskerne. Ligeledes peger Felt på, at det bliver vanskeligere og vanskeligere at finde forskere til at reviewe de indsendte artikler, ikke kun fordi der er flere artikler, men også fordi reviewerne naturligvis også er forskere under stigende tids- og publikationspres. Vi kan således kun give Felt ret i, at:

...a reflection on the changes in the publication system is more than timely...

(*ibid.*, p.6)

1 Felt peger også på, at flere og flere vejledere foreslår deres ph.d. studerende at skrive kumulative ph.d. afhandlinger, fordi de derved allerede når graden modtages har en længere publikationsliste bag sig. Denne tendens gør også, at flere og flere artikler indsendes til tidsskrifterne, og ofte – men langt fra altid – af ringere kvalitet.

Med en drøm om en konstruktiv intern udvikling af krav i forskningen, giver vi ordet videre til dette temanummers fem forfattere. Forfatterne giver os på de følgende sider chancen for at fordybe os i væsentlige sider af den vanskelige og vigtige diskussion om nye krav til forskningen:

Dorthe Staunæs og Dorte Marie Søndergaard skriver i deres artikel om, hvordan deres forskning kom under pres fra rekvirenten – et stort firma, som ville bruge deres forskning som led i deres ligestillingspolitik. Forfatterne påpeger, at flere interessenter har forskellige opfattelser af, hvad der er nyttigt. Det kommer an på perspektivet. Interessant nok blev nytteværdien af deres forsknings tolkningsforslag mødt med størst skepsis fra dem, som forskningen skulle gavne – kvinder på vej til lederposter.

Casper Bruun Jensen diskuterer et forskningsprojekt om implementering af et trådløst telefonsystem på en hospitalsafdeling, og hvordan forskeren uafvendeligt og kontinuerligt måtte *sortere sine forbindelser* til forskellige parter i og omkring projektet, som alle stillede krav til det. Bruun Jensen foreslår en større opmærksomhed på, hvordan forskellige parter krav til forskningen fordrer nye måder at sortere forbindelser på, og således gøre det klart, hvilke omkostninger, der er ved at gøre sig nyttig.

Kirsten Fink-Jensen viser, hvordan man kan forholde sig til begrebet “best practice” på forskellige måder i en skolesammenhæng, hvor dette begreb er et forsøg på at fastslå, hvilken undervisning, der gør størst nytte. Den gængse opfattelse er, at best practice kan bestemmes ud fra kvantitative mål – f.eks. karakter. Med en alternativ model viser hun, at best practice ikke kan bestemmes universelt men altid må ses som en lokal praksis. I bedste fald kan man eksemplificere forskellige former for praksis, men hvad, der konkret er den bedste praksis er forskelligt fra skole til skole.

Estrid Sørensen ser på de krav, der stilles til forskningen i ‘værdikampen’. Hun tager fat i den anden side af kravet om nytte, nemlig i ønsket om at blive fri for længere, komplekse teoretiske udredninger til fordel for korte, entydige resultater og anbefalinger. Artiklen peger på, at dette krav handler om, hvordan verden skal repræsenteres, og dermed om konstitueringen af videnskabelig viden. Med afsæt i en analyse af tre forskellige vidensformer, foreslår Sørensen en rekonstituering af den samfundsvidenskabelige viden som svar på værdikampens udspil om, hvordan verden skal repræsenteres.

Litteratur

- Drotner, Kirsten (2007). “Kan kvalitet og kvantitet forenes?” in *Magasinet Humaniora* 22, 2: pp. 4-7.
- Felt, Ulrike (2007). “What kind of publishing system do we live in? A comment to Aksel Tjora” in *Easst Review* 26, 1: pp. 6-8.
- Sætnan, Ann R. (2007). “Tellekanter” in *Easst Review* 26, 1: pp. 3-4.